

Cem Nedir? Cemler Hangi Dini ve Sosyal İşlevleri Yerine Getirir? Cemlerdeki On İki Hizmet Erbabının Görevleri Nelerdir?

Çorum Yöresi Alevilerindeki kamberlik/zâkirlik geleneği hakkında bilgi verirken, söze öncelikle Alevilerin İslam dini çerçevesinde dini ritüellerini yerine getirdikleri “cem”den başlamak gerekmektedir. Çünkü kamberlerin icra ortamları cemlerdir. Başka bir ifadeyle, Alevilerdeki cem törenlerini organize edenler kamberlerdir. Aşağıda “cem” kavramı, cem törenlerinin düzenlenme nedenleri ve cemin icrası hakkında, sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiler ve yapılan gözlemler ışığında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

A. Cem Nedir?

Yukarıda da belirtildiği üzere, Alevilerde cem ritüelini organize eden kamberlerdir. Cemlerin gerçekleştirilmesinde aktif göreve sahip olan kamberler, aynı zamanda, Alevilerin dinî, sosyal ve kültürel bağlamda geleneklerini yaşadıkları cemlerde on iki hizmet anlayışı içerisinde çeşitli görevleri icra etmektedirler. Kamber, on iki hizmet içerisinde zâkirliğin (âşıklığın) yanı sıra kamber, gözcü, çerağcı, ibrikçi, peyik (haberci), bekçi, saki görevlerini de yerine getirebilir.

Ayin, tören anlamlarında kullanılan “cem”, Aleviliğin dini ve sosyal içerikli en önemli kurumlarından birisidir. Bir diğer ifade ile Alevilik, cem kavramı etrafında şekillenmiştir. Hz. Muhammed’in Miraç’tan dönüşü sırasında uğradığı dergâhtaki topluluğun birlikte yaptığı ve adına “Kırklar Cemi” denilen ibadet, gelenek tarafından Alevilerin ilk defa bir araya toplanıp cem ibadetini yerine getirdikleri tören olarak kabul edilmektedir. Daha sonra yapılan cem ibadetleri “kırklar cemi’nin” devamı olarak görülür. Sözlü gelenekten yapılan derlemede Halil Özdemir “Kırklar Cemi” ile ilgili şu bilgileri vermiştir: *“Peygamber Efendimiz Kak-u Teala ile konuşmak için miraca giderken merdivenlerin önünde yatan heybetli bir aslan görür. Der ki “Ya mübarek müsaade ette gideyim” der. Aslan yerinden oynamaz. Peygamber Efendimiz de hatem yüzüğünü aslana hediye eder ve hak ile konuşmak üzere miraca çıkar. Miraçtan indikten sonra “kırklar ceminin” yapıldığı eve gider kapıyı çalar ve içerden “Kim o?” diye ses gelir; Peygamber Efendimiz “Benim, Peygamberiniz” der, kapı açılmaz. Yine kapıyı çalar “Kim o?” derler “Muhammed Mustafa” der kapı yine açılmaz. Üçüncü defa kapıyı tekrar çalar “Kim o?” derler; Peygamber Efendimiz “Ben bir fakir” der kapı açılır içeriye girer. Hz.*

Ali'nin parmağında hatem yüzüğünü görür ve aslanın Ali olduğunu anlar. Sonra bir üzüm tanesiyle kırk kişi mest olur ve semah dönerler.”

Cem ibadeti, günümüze kadar Aleviliğin uygulama alanları olarak yaşaya gelmiştir. Cem, Alevi ibadetlerinin yapıldığı bir ritüeldir. Bu ritüeller arasında namaz kılmak, kurban kesmek gibi çeşitli dinî uygulamalar yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle cemler, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin de katıldığı ilk cemin tekrarıdır; Allah'a ibadet edilen, Hz. Muhammed, Hz. Ali ve On İki İmamların anıldığı kutsal törenlerdir.

Alevi – Bektaşî yolunda genellikle her cem ritüelinde kurban kesilir. Bu nedenle aslında cem olan ritüel, kurban olarak da adlandırılmaktadır. Mesela, Abdal Musa kurbanı, musahip kurbanı gibi... Cem ibadeti, beş farklı nedenle uygulanmaktadır.

1.Görgü Cemi:

“Görgü Kurbanı” ve “Tercemen Kurbanı” diye de adlandırılan “Görgü Cemi”, en önemli ritüeldir. Kural olarak her yıl kış aylarında yapılan bu ayinde “on iki hizmet” yapıldığı gibi, köyde veya mahallede bulunan herkes görgüden (dede huzurunda yargılamadan) geçirilir. Bu ayinde görülen canlar, ikrarlarını tazelerler. Ayrıca kendilerinden şikâyetçi olanları cem erenleri şikâyetlerinde haklı bulursa, şikâyet edilenler, onları razı etmek zorundadır. Ceme katılanlar kimse ile küs ve kavgalı kalamazlar. Barışmadıkları takdirde görgüleri yapılamaz. Borçları varsa görgüden önce ödemeleri gerekmektedir. Bu görgüden geçenler, aynı zamanda daha önce yaptıkları hatayı bir daha tekrarlamayacaklarına dair tövbe ederler. Görgüden geçtikten sonra manen temizlenmiş olurlar. Cem ibadetine katılanlar, ancak bundan sonra görgüden geçenlerin kurbanlarını yiyebilirler.

2.Musahip Cemi:

Musahip Cemi veya Musahip Kurbanı, iki ailenin ahret kardeşi, yol kardeşi olmak dileğiyle kurban kesmeleri ve bu nedenle cem yapmalarıdır. Bu cemde iki evli çiftin birbirinin dünya ve ahret sırdaşı, kardeşi olmak, daima birbirlerinin yardımına koşmak, birbirlerini koruyup kollamak, dostu, arkadaşı ve ahret kardeşi olduklarına dair birbirlerine verdikleri ikrarın komşuların şahitliği karşısında tescil edilmesidir. Yol kardeşi olacak aileler topluluk içinde ve dede huzurunda bu dünyada ve ahrette bile birbirleriyle kardeş olacaklarına dair ikrar verirler. Cem ibadeti esnasında, musahip olacak aileler simgesel olarak kefen giyerler.

Kefen ölene kadar ve öldükten sonra da verdikleri ikrardan dönmeyeceklerini simgelemektedir. Bu aileler birbirlerinin maddi ve manevi sorumluluklarını üstlenirler.

3. İkrar Verme (Yola Alınma) Cemi:

Bir kişinin Alevi-Bektaşî yoluna alınması amacı ile yapılan cemdir. Genellikle çocukluktan bu beri yol içinde olan ve cemlere katılan Aleviler için yola alınma söz konusu değildir. Bu nedenle bu cem nadiren yapılmaktadır. Bazı bölgelerde gençler ve musahipli olmayanlar yola yani ceme alınmadıkları için, ilk defa musahip kavline girip, musahibi ile birlikte hem yola alınma, hem de musahip ayini birlikte yapılmaktadır. Bir de Alevilik yoluna dışardan girmek isteyenler uygun görüldüğü takdirde, “ikrar verme cemi” ile yola alınırlar. Bu tür ceme daha çok “ Derviş Bektaşîleri”nde (Babagan Kolu) rastlanır. (Ulusoy, 1986: 261)

4. Abdal Musa Cemi:

Abdal Musa Kurbanında, kural olarak bir yola alınma veya görgü amacı yoktur. Bu cem ritüeli köylerde, halkı bir arada tutabilmek, küslerin barıştırılıp, alacaklı, verecekli canlar arasında ki husumeti ortadan kaldırmak ve gençlere yol, yordam öğretmek, din, mezhep, tarikat ile ilgili konuları işlemek, köyün bazı sorunlarına çare bulabilmek için yapılan cemdir.

Bazı bölgelerde perşembeyi cumaya bağlayan gecelerde olmak üzere her hafta Abdal Musa Kurbanı gerçekleştirilir. Bu ritüele “Cumalık” da denmektedir. Genellikle, kış aylarında belli bir gün olmadan komşuların istekleri, bazı kişilerin kurban kesmek istemeleri, “Dede” veya başka bir konuk geldiğinde köy halkını bir araya toplamak, köyde herhangi bir dargınlık veya başka bir sorun çıktığında onu çözümlemek için de Abdal Musa Cemi yapılır.

Abdal Musa Cemlerinde, kurban ve diğer masraflara, cemde bulunanların tamamı katılır. Ayrıca kurban kesmek isteyen olursa, o da müştereken alınan kurbana katılır. Abdal Musa Ceminde kural olarak on iki hizmet yapılır.

5. Düşkünlükten Kaldırma Cemi:

Düşkün: yol terbiyesine aykırı davranan, suçlu kimse. (ANSİKL.). Düşkün edilmek ya da düşkünü kaldırmak için yapılan cemlere düşkünlükten kaldırma cemi denir. Bu cem toplumsal ve bireysel sorgulanma yeridir.

Alevi inancında, suç işleyen ve tarikatın kurallarına uymayan kişi suçlu kabul edilir. Alevilikte en ağır suç insan öldürmektir. Bununla birlikte hırsızlık yapan, suçu olmadığı halde karısından veya kocasından ayrılan, komşusunun tarla vb. sınırını ihlal eden, küfür eden, kavga eden buna benzer suçlardan herhangi birini işleyen kişi düşkün ilan edilir. İşlenen suça göre uygulanan yaptırım değişmektedir. Daha küçük meselelerde konu dedeye götürülmez. Kamber sorunu taraflar arasında halletmeye çalışır. Bununla birlikte, Alevi halk mahkemelerine göre yaşanan sorun büyükse konu dedeye iletilir ve dede yapılan cem ile düşkünü düşkünlükten kaldırır. Dede-Kamber Cuma Zorlu ile yapılan derlemede bize düşkünlükle ilgili şu bilgileri aktarmıştır: *“Köylerde bir sorun olduğunda mahkemeye intikal ettirmeyiz. İnsanın olduğu her yerde mutlaka sorun olur. Bazı sorunları biz kendi içimizde hallederiz. Eğer ki katillik olursa, bu sorun devlete intikal eder ve katillik yapan kişi mahkemenin verdiği cezayı çeker. Hapishaneden çıktıktan sonra da dede o kişiyi yola erkana almaz. Ancak öldürdüğü insanın yakınlarını razı edebilirse yapılan cem ile birlikte düşkünlükten kaldırılabilir. Bizdeki bu düşkünlük kurumu sayesinde bizim köylerimizde katillik gibi ağır suçlar olmaz. Biz ufak tefek sorunlarımızı kendi içimizde hallederiz. Ben yetmiş yedi yaşındayım ve bizim köyde hiçbir zaman katillik olmamıştır.*

Bizde kadın boşayan, anasına-babasına karşı gelen, adam öldüren, zina yapan, hırsızlık yapan yani insanların ve dinin yasakladığı buna benzer suçları işleyen kimse düşkün yani suçlu kabul edilir. Düşkün olan kişiyle halk konuşmaz. Selam verip selam almaz. Bunları yapar ki kişi bir daha suç işlemesin, yaptığına pişman olsun diye.

İşlenen suça göre verilen cezalarda da farklılıklar olur. Nasıl anayasanın maddeleri varsa bizim halk mahkemelerinde de uyguladığımız maddeler vardır. Biz İmam Cafer Buyruğundaki maddelere göre kişiye yaptırım uygularız. Bu yaptırımlar, kurban kestirme veya kara kazan hakkı isteme gibi yaptırımlar olabilir.”

Düşkün kabul edilen kişinin suçu ağır bulunursa cem ritüeli gerçekleştirilir. Bu düşkün meydanıdır. Düşkün olan kişi meydana alınır. İnsanların yanında suçunu söyler. Ceme toplanan insanlardan dedenin ve tarikat erkânının önünde af diler. Ya da herhangi birisine karşı bir suç işledi ise o kişiden topluluk huzurunda af diler ve kişiyi ve tarikatı razı eder. Böylelikle ruhen ve insanların önünde temizlenmiş olur. Düşkünlük cemlerinde de yukarıda açıklamaya çalıştığımız gibi on iki hizmet görülür.

Yukarıda bahsettiğimiz cemlerin icrasında on iki hizmet temel alınmıştır. Cemlerde icra edilen ritüeller on iki hizmet etrafında şekillenmektedir. Cemdeki on iki hizmet şu şekildedir:

1. Dede: Cemi yöneten, yürüten kişidir. Dedenin Ehlibeyt soyundan olması yani seyit olması şarttır. Piri, Muhammed Mustafa'dır.

2. Rehber: Köy halkı ve dede tarafından seçilen, köy halkının sorumlusu ve görgüsü yapılacak canlara tarikatla ilgili öncülük yapan, onlar adına rehberlik yapan görevlidir. Rehber, pirin yardımcısıdır. Ceme alınacak canların hazırlanmasını sağlar. Ocaktan yetişmesi şart değildir. Rehber talibe yolu erkânı öğreten ve pirlere, dedeler adına konuşandır. Köy babası da denir. Çorum yöresinde bu görevi köy babası ile birlikte kamberlerinde icra ettikleri sözlü kültürden yapılan derlemede görülmüştür. Piri, İmam Ali'dir.

3. Gözcü: Cem esnasında cem evindeki düzeni ve sükûneti sağlayan, dışarıda olup biteni ve içeri girmek isteyen kişileri, dedeye bildiren görevli. Piri İmam Hasan ve Karaca Ahmet'tir.

4. Çerağcı: Cem evinin aydınlatılmasını, simgesel olarak çerağın yakılmasını, uyarılan delilin (çerağın) cem süresince yanmasını sağlayan görevlidir. Piri, Câbir-ül Ensâr'dır.

5. Zâkir (Âşık): Cemin önemli hizmet sahiplerindedir. Cem ibadetinin icrasına göre söylediği nefeslerle canları aşka getiren ve yapılacak sohbetlerin gidişatını belirleyen görevlidir. Genelde, yedi ulu âşıktan düvazlar ve deyişler söylerler. Piri, İmam Cafer ve Abdul Samed'dir.

6. Ferrâş, Carıcı (Süpürgeci): Cem evinin temizliğini yapar ve cem hizmeti sırasında carı hizmetini icra eder. Piri, Seyyid-i Ferrâş'tır.

7. İbrikçi: Bütün cem evi erenlerinin, biat ve ikrarlarının yenilenmesinde, gönülleri birlemek için (cem ve gönül abdestinin alınmasını) sağlayan görevlidir. Tarikat abdestini aldırır. Bu abdest esnasında saka suyu dağıtır. Piri, Selman-ı Pak'tır.

8. Kurbancı ve Sofracı: Cem erenlerine lokma olarak kesilen kurbanın sahibi veya o hizmete bakan kişi ile birlikte, lokma dağıtan görevlidir. Meydana sofraya hizmet eder. Kurbancının piri, Halil İbrâhim Peygamber ve Kırklar Ceminde Mahmut'el-Ensari'dir. Sofracının Piri ise Gülâm-ı Kamber'dir.

9. Peyik (Haberci): Yapılacak olan ceme, canları davet eder. Dedenin emri ile gereken yerlere, dedenin söylediği bilgileri aktarmakla görevlidir. Piri, Cebrâil Aleyhisselam'dır.

10. Aşçı (Yemekçi): Meydana serilecek sofrada sunulan kurbanı, pişirme hizmetiyle ilgilenen görevlidir Piri, Fatıma'ül-Zehra ve Kamber'dir.

11. Bekçi: Ceme dışarıdan gelebilecek her hangi bir müdahaleyi durdurmak ve cem yapılırken dışarıdan içeri girmek isteyen birileri var ise, dedeye bildirilmek üzere, gözcüye haber veren görevlidir. Aynı zamanda köye dışarıdan gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı uyarıcı görevlidir. Cem ritüelinin güvenliğinden sorumludur. Piri, Mikâil'dir.

12. Saki: Kerbelâ'da bir yudum su dahi verilmeden şehit edilen canlar için elinde tası ile cem erenlerine birer yudum su sunarak sel-sebil yapan görevlidir. Kırklar Maclisinde sakilik görevini icra etmiştir. Piri, İmam Hüseyin'dir.

Köy halkını ceme davet edilmesi için dede tarafından peyik görevlendirilerek, köy halkına bir gün önceden haber verilir. Cemin yapılacağı ev veya cem evi ve saati köy halkına bildirilir. Bu uygulama genelde köylerde veya ufak kasabalarda gerçekleştirilir.

Ceme katılacak tüm insanlar, boy abdestini alarak temiz elbiselerini giyerek ceme katılırlar.

Ceme katılacak insanlar, cemin yapılmasından bir gün önce cem evine veya cemin yapılacağı eve dede tarafından çağırılırlar. Bir yıl içerisinde olan kavgalar, alacak verecek meseleleri veya yola aykırı herhangi bir durum varsa kamber tarafından önceden dedeye bildirilir. Dede, kavgaların arasını bularak barışmalarını sağlar. Alacak verecek meseleleri orada mahkeme edilir. Eğer orada meseleler halledilemezse, birlik cemine bırakılır. Eğer durum resmi mahkemeye intikal etmiş ise, onlar ceme alınmazlar.

Şeriat mahkemeleri bitmiş ise, mürşit veya dede tarafından her iki tarafta dinlenir. Hatalı olan taraf düşkün ilân edilir. Belirli bir süre cemlerden uzaklaştırılır. Cezası bittikten sonra, kurban keserek tövbe eder ve ceme katılmaya hak kazanır. Eğer cezası büyükse, cemlerden ve toplumdan uzaklaştırılır veya mürşide, Hünkâr dergâhına sevk edilir.

B. Cemin İcrası:

Aşağıda, cemin icrası bütün aşamalarıyla anlatılıp, cem ibadetinin nasıl gerçekleştirildiği tüm aşamalarıyla anlatılacaktır. Cemin icrası hakkındaki aktarımlar, doğal olarak, cemin icrasında görev alan diğer görevlilerin (Dede, pabuççu, gözcü vd.) görevleri hakkındaki bilgilendirmeleri de kapsayacaktır. Bu nedenle cemin icrası hakkındaki aktarım biraz uzun olacaktır. Bu uzunluk, zâkirlerin (âşıkların) cemin icrasındaki yerini tam olarak izah edebilmemiz için gereklidir.

Cemin yapıldığı cem evine gelen canlar ayakkabılarını pabuççuya teslim ederler, yine cem çıkışı pabuççudan teslim alırlar.

Cem evine gelen canlar, eşğin dört köşesine niyaz ederek ceme girerler.

Sağ eşik İmam Hasan, sol eşik İmam Hüseyin, üst eşik İmam Ali, alt eşik Fatıma'tül-Zehra'yı, kapı ise Muhammed Mustafa'yı temsil etmektedir.

Kapıdan içeri giren can, içeride kapı ağzında bekleyen gözcünün, sağ omzuna veya elindeki asaya niyaz edip, cemde bulunan canlara "Hü erenler" diyerek tarikât selamı verip, yerlerine otururlar. Eğer, Dede cemde ise dar-ı Mansur olup, dara dururlar. Dualarını aldıktan sonra dedenin dizine niyaz edip, tecellâya dururlar, yani ikinci kez dara durup, tecellâ duasını aldıktan sonra yerlerine edep erkân üzere otururlar.

Dede de cem evine girerken, aynı şekilde eşiğe ve gözcüye niyaz ederek "Hü erenler" der ve ceme girer.

Dede ceme girdiği vakit gözcü, "Marifete sak olun erenler, pir geliyor" der ve cemde bulunan canların dara kalkmasını sağlar.

Dede, meydan ortasına gelip "Hü erenler" diyerek dar şekline gelip, daha sonra postuna "Azemtü aleyke, enâmtü aleyke, eslemtü aleyke, ekremtü aleyke, ya Allah, Ya Muhammed, ya Ali, destur ya Şah" diyerek niyaz ettikten sonra postuna oturur. Dardaki canlara dar duasını okur. Dua şöyledir:

"Bismişah, Allah, Allah, durduğunuz dardan, yürüdüğünüz yoldan, ikrar verdiğiniz pirden yardım şefaata ola. Dar çeken didar göre, didar gören Hakka ere. Nûru Nebi keremi Ali, pirimiz üstadımız Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli katarından didarından ayırmaya. Gerçeğe hü."

Cem erenleri secdeye iner ve ikinci kez doğrulup dara dururlar.

Dede: "Allah, Allah! Tecâllânız temiz yüzünüz ak ola. Adım adım gelen ayaklarınız ağrı sancı görmeye, adım başına bin Hac sevabı yazıla. Dil bizden, nefes ecdadım Ali Mehmet Dede Sultandan ola. Gerçeğe hü."

Cemde bulunan canlar secdeye inerler. Niyazdan sonra iki diz üzere gelip, sağ el göğüslerinde, sol el dizlerinin üzerin de otururlar. "Hoş geldin sefa geldin pirim." deyip dedeyi sefalarlar.

Dede: “Hoş bulduk, sefa bulduk canlar.” diye, erenlere cevap verip, ön saflarda bulunan yaşlı canlara, hal ve hatırlarını sorup, gönüllerini aldıktan sonra ceme başlama gülbankını okur. Okunan gülbank şöyledir:

“Bismişah, Allah, Allah. La feta illa aliylâ Seyfe illâ Zülfikâr. Alçakta, yücede yatan erenlerin, evliyaların, nebilerin, velilerin, gazilerin, gözcülerin, bekçilerin duası kabul olmuş kulların yüzü suyu hürmeti hakkı için, Cenabı Allah dualarımızı kabul muratlarımızı hâsıl eyleye. Akşamlarımız hayırlı, hayırlarımız kadim ola. Şerler def ola. Günahlar af ola. Münkir münafık belâsın bula. Hak, Muhammed, Ali umduğumuza nail, korkularımızdan emin eyleye. On iki İmam katarından didarından ayırmaya. Dil bizden, nefes Hünkâr-ı evliyadan ola. Gerçeğe Hü. Mümine ya Ali.”

Tüm cem erenleri de “Allah, Allah” nidalarıyla duaya katılırlar. Duadan sonra çırağcı meydana gelir. Çırağcı, çırağı elinde dara durarak: “Seyidim saadet, muhibbim saadet, mürşidim saadet hülasayı mevcudat, Ali’nin sırrı hakikat, verelim Muhammed Mustafa ve Aliy’el Murtazâ’ya salâvat.” der. Canlar da salâvat getirir.

“Seyidim saadet, muhibbim saadet, mürşidim saadet hülasayı mevcudat, Ali’nin sırrı hakikat. Verelim Muhammed Mustafa, Aliy’el Murtazâ, Hatice’tül Kübrâ, Fatıma’tül Zehrâ’ya selâvat.” Canlar salâvat getirir.

“Seyidim saadet, muhibbim saadet, mürşidim saadet, hülasayı mevcudat Ali’nin sırrı hakikat. Verelim Muhammed Mustafa, Aliy’el Murtazâ, Hatice’tül-Kübrâ, Fatıma’tül Zehrâ, Hasan-ı Müştübâ, Hüseyin-i Kerbelâ’ya ve Ehli Beyt’in gül cemâline salâvat.” Çırağcı her salâvat dediği an ayağını az öne atar.

Dede: “Allah’ümme salli alâ seyyidinâ Muhammed’in ve alâ Ali Muhammed. Allah Allah darın hak, gönlün pâk, imanın kuvvetli ola. Gerçeğe hü.” der.

Çırağcı, çırağı meydana serili olan seccadenin üzerine koyarak, “Ya Allah, ya Muhammed, ya Ali” diye üç sefer niyaz ettikten sonra, Nur suresi 35-36’yı okur:

“Allahü nûrüsema’vati vel’ardı, meseli nûrihi kemişkatın fiyha mısrbhun,elmisbahu fiy zücacetün,ezzücacetü keenneha kevke-bün dürrüyün,yükadü min şeceretin mübareketin zeytünetin lâ şarkıyyetin ve lâ ğarbiyyetin yekadü zeytüha yudıyü ve lev lem temseshü nûrün “alâ nûrin,yehdiyllâhü linûrihi men yeşâ’ü, ve yaribullahül’emsâle l,nnâsi,vallahü biküllü şey’in ‘aliymün.”(35)

“Fiy büyûtin ezinallahü en türfe’a ve yüzkere fiyheshmühu yüsebbihu lehu fiyhâ bilğudüvvi vel’âsâli.Sadak Allahül Azim.” (36)

Çırağcı çırağı yakarken “Hü selamullah ya Muhammed Mustafa, hü selamullah ya Aliy’el Murtazâ, hü selamullah ya Hasan-ı Müştübâ,Hüseyin-i Kerbelâ, ehlibeytin gül cemâline

verelim salâvat.” der. Canlar salâvat verirler. Çerağcı seccadeye niyaz edip, çerağı ile dara durup şu düvazdehi okur:

“Er cemâli Muhammed, Pir Kemâli Ali. Allah’ı bir bilelim, verelim Muhammed, Ali ve Ehlibeyt’ine salâvat.”

Canlar, “Allâhümme salli alâ seyyîdinâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammed. Pir çerağın gülbankını okuya. Allah, Allah. Çerağımız rüşân ola, mü’minler şad-ı Hürrem ola, cümle cem erenlerinin gönlü Hakkın hidayet nuru ile uyanmış ola, karanlıklar gitmiş, aydınlıklar gelmiş ola, Allah cümlemizi nurundan, katarından ayırmaya, çerağımız devri Âdem’den, devri kıyamete kadar yana sönmeye. Dil bizden nefes, delilin piri Bâbûr-i ensâr ve Hünkâr’dan ola. Gerçeğe hü. Mümine ya Ali.” derler.

Çerağcı, çerağı seccadenin üzerine koyup niyaz ederek oturur. **Zâkir**ler, çerağ üzerine üç adet düvaz okurlar.

(1)

Mümin Müslim meydan açtı Ali’den
Yansın Ali aşkına uyansın çerağ
Muhammed Mustafa kevni doludan
Yansı Ali aşkına uyansın çerağ

Hatice, Fatuma nura boyandı
Hasan, Hüseyin’den içenler kandı
Şâh Zeynel Âbâ’dan çerağlar yandı
Yansın Ali aşkına uyansın çerağ

Bakırdan bakalım Cafer yoluna
Musa’yı Kazımın gonca gülüne
Rızanın ihsanı çoktur kuluna
Yansın Ali aşkına uyansın çerağ

On iki İmam dergâhında darımız
Tâki, Nâki, Asker-i sadık yârimiz
Mehdi Sahip zaman şak-ı nurumuz
Yansın Ali aşkına uyansın çerağ

Seyid Süleyman'ım zikrim Hakk ile
Hakikatte Hak katarı çekile
Kıyamete kadar yana yakıla
Yansın Ali aşkına uyansın çerağ

(2)

Ey mazhar-ı Huda nuri Muhammed
Yansın Şah-ı Merdan Ali aşkına
Hatice'tül-Kübra, Fatıma'tül-Zehra
Yansın Şah-ı Merdan Ali aşkına

Anların nurundan oldu ruşân
Kıyamete kadar kalsın bu nişan
Ziyasından yararlınsın dervişan
Yansın Şah-ı Merdan Ali aşkına

İmam Hasan'dır, Hüseyin-i Kerbela
Seven kullarına çektirme cefa
İmam Zeynel Âbâ himmeti bize
Yansın Şah-ı Merdan Ali aşkına

Muhammed Bakır'dır nurun bekası
Cafer-i Sadık'tır hem iptidası
İmam Musa'yı Kazım Hakkın Rıza'sı
Yansın Şah-ı Merdan Ali aşkına

Muhammed Tâki'de gördüm nurunu
Nâki seven görmez tamu narını
Asker-i Mehdi'nin gördüm nurunu
Yansın Şah-ı Merdan Ali aşkına

Bunların nurları arşa yazıldı
Gürühu Naci katarına dizildi

Seven kullarına berat yazıldı
Yansın Şah-ı Merdan Ali aşkına

Seyid Mehmet'im sır oldu ayan
Mağripten maşrığa göründü inan
Kâbe'nin üstüne geldiği zaman
Yansı Şah-ı Merdan Ali aşkına

(3)

Nuru semâvatta okunur ayet
Hüdâ'nın aşkına yandı bu delil
Muhammed Mustafa metheder gayet
İmam Ali aşkına yandı bu delil

Delilsiz Cennete kimse giremez
Delil uyanmayınca erkân yürümez
Cürümsüz talibe sitem verilmez
Hasan, Hüseyin'e yandı bu delil

İmam Zeynel dahi zindanda yaktı
Muhammed Bakır'da bu nura baktı
İmam Cafer-i Sadık ilmine kattı
Musa'yı Kazım-a yandı bu delil

İmam Rıza'dır hem iki gözüm
Tâki, Nâki, Asker-i kara etme yüzüm
Muhammed Mehdi'ye vardır niyazım
On iki İmamlara yandı bu delil

Bu delil'in piridir Cabir-i Ensar
Yardım et (Fakir)e gül yüzlü Haydar
Ruz-i mahşer günü sen bizi kurtar (koymaya bidar)

Ehli beyt aşkına yandı bu delil

Zâkirlerin cemin bu aşamasında okudukları Kaygusuz Abdal, Pir Sultan Abdal gibi isimlere bağlanan diğer bazı düvazlara şu örnekleri vermek mümkündür.

(1)

Muhammed Mustafa ey Şah-ı Merdan

Ali'yyel Murtaza kabul eylesin

Hatice, Fatıma, Hasan-ı Müşteba

Hüseyin-i Kerbela kabul eylesin

İmam Zeynel ile Muhammed Bakır

Cennet bahçesinde bülbüller şakır

Cafer-i Sadık'a erdik çok şükür

Musa'yı Kazım, Rıza kabul eylesin

Muhammed Tâki'ye verdim selavat

Ali'yyül Nâki'den isterim imdat

Hasan'ül Asker-i elaman Mürvet

Mehdi-i Sahip liva kabul eylesin

On dört Masumu pâk Güruhu Naci

Kırklara çıkıyor bu yolun ucu

Pirim Hacı Bektaş serimin tacı

Hünkâr-ı evliya kabul eylesin

(Virdi derviş) senin kulun kurbanın

Yarın mahşer günü ulu divanın

Senin mücrimlere çoktur ihsanın

Pirim Suca baba kabul eylesin

(2)

Muhammed Ali'den kurulu yoldur

Evveli rehberinden kaçana lanet

Evveli ikrar edip tuttuğu eldir

Yapıştığı elden kaçana lanet

Erenler bu yolda hazır hem nazır
Yolundan döneni defterden kazır
Öğretmezse bin kez eylesin özür
Onlar ile yeyip içene lanet

Akılın beğenip te ikrarın koyup
Kalkıp havalanıp nefsine uyup
Teberra gömleğın eğnine giuip
Azazil yurduna göçene lanet

İblis gibi elin ayıbına bakıp
İman-ı terk edip hem dinden çıkıp
Eliyle boynuna kemendin takıp
Gaybet edip sırrın açana lanet

Sözünü benlik yurduna koymuş
Özünü Hakk kapısından ayırmış
Yüzün yezit sıfatına döndürmüş
Ezazil donunu giyene lanet

Erenler boyun verdi uluya
Ezazül neylesin kalbi doluya
Teberra okunur yolsuz Veli'ye
Kendi bildiđine gidene lanet

(Şah Hatayi) der Veliyim yol ile
Sultanım muhabbet her dem kul ile
Göklere çıksada Sofi dil ile
Özün muhabbetten seçene lanet

(3)

Muhammed Ali'nin eli değimli

Hak deyip tuttuğum el bana yeter
Bu yolun sahibi Ali değimli
Ali'nin kurduđu yol bana yeter

Her gardaşlar muratların alırsa
Her biri cihanın kutbu olursa
Mürşidin elinden her ne gelirse
Sunduđu zehr ise bal bana yeter

İkiyüzlü iki dilli olanlar
İki pirlî iki yollu olanlar
Anlar dahi kalptır lanet olanlar
Pire doğru giden kul bana yeter

Mürşidi Kâmil'den terbiye alan
Üstazın hâsılı gönlünde olan
İcazet verilip ezeli gelen
Beyden gelen beydir bil bana yeter

Kâmile varmadan Kâmil olunmaz
Her Mürşid olanda Kemâl bulunmaz
Nefsin bilmeyince Halik bilinmez
Okuduğum cim'se-dal bana yeter

Yeter bana ol pirimin kemâli
Celâli içinde vardır cemâli
Neylerim âlemi neylerim mali
Mürşidimden olan hal bana yeter

(Pir Sultan) damenin tutarsan erin
Hakkın rızasıdır, rızası Pirin
Mürşidin gönlünde var ise yerin
Beytullah değimli ol bana yeter

(3)

Kara katrana pekmez diyenler
Arının yaptığı baldan ne anlar
Çalıp çırpıp zehir zıkkım yiyenler
Helâl kazanılan maldan ne anlar

Er olup da erene ermeyen
Canını cananına vermeyen
Ehli olup irfana girmeyen
Edep erkân ile yoldan ne anlar

Ordular dizip asker kuşatanlar
Zevki saltanatla hayat yaşayanlar
Saraylarına atlas döşeyenler
Fakirin serdiği çuldan ne anlar

Sulu sepken kış boranlı gönüller
Her sözünde yalan söyleyen diller
Kendi halini bilmeyen kara cahiller
Perme perişan olan halden ne anlar

Desinlerle riyayla namaz kılanlar
Yol şaşırıp dağ başında kalanlar
Nefse uyup şeytana kul olanlar
(Biçare) gibi mazlum kuldan ne anlar

(4)

Âdem-i balçıktan yoğurdun yaptın
Yapıp da neylersin bundan sana ne
Âdem-i yarattın saldın cihana
Salıp da neylersin bundan sana ne

Bakkal mısın teraziyi neylersin
İşin gücün yok da gönül eylersin
Kulun günahını tartıp neylersin
Geçiver suçundan bundan sana ne

Katran kazanını döküver gitsin
Mü'min olan kullar didara yetsin
Yılana emreyle tamuyu yutsun
Söndürsün tamuyu bundan sana ne

(Kaygusuz Abdal)'ım sözümüz budur
Her nerde çağırsan Hakk anda hazır
Hep duzaha doldursan kim ne der
Yakma kullarını bundan sana ne

(5)

Dervişim deyip de meydana geldin
Varlığın terk edip geçebildin mi?
Bu meydana gelip erkâna durup
Bu erkân'ın sırrın seçebildin mi?

Hakikat ehlinin doğrudur yolu
Muhabbetin gülü aşkın bülbülü
Hulki Muhammed'dir, meşrebi Ali
Bu meşrepten dolu içebildin mi?

Pire hizmet edip erkânın için
Bir amel kazanıp imanın için
Aşk ile çalışıp öz canın için
Muhabbet hırkasın biçebildin mi?

Varlıkla yoklukla pazar eyleyip
Küfür ile imanın hem yâr eyleyip

Kalbini arıtıp imar eyleyip
Şek ile gümandan kaçabildin mi?

Bunda neler vardır bir nazar eyle
Yahşi yaman sakın sen alma dile
Nasihatin tutup (Bosnavi) dinle
Can gözünü bilmem açabildim mi?

(6)
Şâh'a talip olup ikrar verince
Dönenin boynunda kement olurmuş
Hasan'la, Hüseyine selam verince
Peşinden gitmeyen namert olurmuş

Zeynel'in aşkına canımız kurban
İmam Bakır'da dertlere derman
Cafer-i Sadıktan okunan ferman
Anlayıp bilenler devlet olurmuş

Musa-i Kâzım'dan gelir dolumuz
İmam-ı Rıza'ya malum halimiz
Yoktur kimse ile kıyl ü kâlimiz
Ehli Hak yolunda hem mert olurmuş

Dilerim çerağlar hep yanar sönmez
(Mesrur) himmet aldı yolundan dönmez
Hem iki atanın hakkı ödenmez
Ayağı altında Cennet olurmuş

Dede: "Allah, Allah! Hizmetiniz kabul, muradınız hâsıl ola. Nesimi'nin, Virani'nin, Fuzuli'nin, Yemini'nin, Pir Sultan'ın, Kul Himmet'in, Şah Hatayi'nin¹ himmetleri, hidayetleri üzerinize ola. Diliniz bülbül, kalbiniz gevher, hocanız İmam Cafer ve Âbdul Samed şefaatiniz ola. Gerçeğe hü. Mümine ya Ali."

Burada dede, âşıkların kelâmları üzerine bir sohbet açar. Bu sohbetler genel anlamda, canların anlayacağı, kıssalardan hisseler olarak devam eder.

Sohbetlerin bitiminde eğer vakit erken ise, canlarda âşıklardan istekli olurlarsa, dede, âşıklara yine destur verir.

Âşıkların nefeslerine, dede duasını okur ve söz sohbet isteniyor, dinleniyor ise dede, yol, erkân, cem ibadeti konularından, ibadetin faziletinden, dört kapı kırk makam hakkında, kırkların cem oluşundan, bacıların düvaz okunurken, neden dara kalktıkları konusunda ve dara kalkmanın ne kadar büyük bir sevap olduğu, Fatuma anamızın, bacıların şefaatçisi olduğu konulardan bol bol sohbetler açar.

Burada Şah Hatai'nin, bacıların dara kalkıp niyaz etmeleri için söylediği nefes okunur.

Gelin rıza ile gamdan geçelim

Eğilin bacılar eylen niyazı

Sıratı mizanı burda geçelim

Eğilin bacılar eylen niyazı

Niyaz sizi kuş ederde uçurur

Sırat-ı mizanı birden geçirir

Ab-ı Kevser ırmağından içirir

Eğilin bacılar eylen niyazı

Cehennem de vardır oddan dereler

Kabir sorgusunu burda sorarlar

Niyaz etmeyi nara sürerler

Eğilin bacılar eylen niyazı

Niyaz eden Hak yolunda kişidir

Niyaz etmeyende mervan başıdır

Niyaz etmek yol oğlunun işidir

Eğilin bacılar eylen niyazı

Niyaz eden Hakk yolunda tanıktır

Niyaz etmeyenin yayı sınıktır

(Şah Hatayi)m Mevlâ'sına konuktur

Eğilin bacılar eylen niyazı

Âşıkların nefesleri peşinden dede, yemeğin hazır olup olmadığını sorar, eğer hazır değilse, bir sohbet açar, yemek hazırsa cem birleme işlemine geçer.

Cem, birlik cemi ise, canlar birbirinden hoşnut razı mı? Alacaklı verecekli olan var mı? Canları birbirlerinden sorar.

“Eyvallah cem erenleri, buraya toplanmaktan maksat, ne kanlı lokma yiyelim, ne de kanlı lokma yedirelim. Kanlı lokma yemek ve ya yedirmek, bir yol kardeşinle, küs ve ya alacaklı olarak, meydana vermeden o lokmayı yerse, kanlı lokma yemiş olur, yani haram lokma yemiş olur. Eğer içindekini meydana verir, meydan erenleri de bir çare bulamadan o lokmayı yedirir iseler, onlarda kanlı haram lokma yemiş olurlar. Canlar özünü yoklaya. Eğer küsülü kakılı yok ise, eyvallah” derler.

Dede: “Eyvallah canlar. Hepimizi yüce yaratan, Âdem ve Havva anamızdan halk eyledi. Hatalarımız olabilir, kul hatasız hata tövbesiz olmaz. Gelin canlar, erenler meydanında, Hak huzurunda, özünüzü ve özümüzü dara çekelim. İçimizi meydana dökelim ki, Hak ve halk huzurunda arınmış olalım. Canlar döktüğünüz varsa doldurun. Ağlattığınız varsa güldürün. İncittiğiniz varsa, mürvet diletip, gönlünü alın. Her hangi bir konuda, birbirinizden davanız var ise, burada meydana verin ki, meydan erenleri halletsin. Meydana verdiğiniz meydan erenlerindir. Altına alıp oturduğunuz, meydana vermediğinizse sizindir. Ya burada söyleyin, ya da ölene kadar saklayın. Hısımınızla, konu komşularınızla, birbirlerinizle hoşnut razı mısınız? Hoşnut razı mısınız? Hoşnut razı mısınız?” Canlar razı ise, “Eyvallah” diye cevap verirler. Eğer bir sorun varsa meydana gelip, dara durup, dedenin duası sonrası, iki dizleri üzerlerine gelerek, haklarını talep ederler. Meydan erenleri de bir çözüm bulurlar. Eğer, barışmak istemeyen olursa, cemden uzaklaştırılır. Hiç bir canda, cemden atılmak istemez. Genelde davalarından geçer ve ya anlaşılır. Birbirlerine sarılarak niyaz ederler ve dava kapanmış ve hallolmuş olur.

Dede: “Eyvallah canlar, sizler birbirlerinizden razı oldunuz, Allah, Muhammed, Ali ve gelmiş geçmiş olan, tüm erenler evliyalarda sizlerden razı olsun.” der.

Eğer yapılan cem, görgü veya düşkün cemi ise, o canı meydana alarak, meydan erenlerinden sorar, razılık aldıktan sonra, cem birleme işine geri döner. Talebi olan varsa aralarını bularak barışmalarını sağlar.

Pir: “Hoşnut razı olduğunuzu, aşığa keman dervişe nişan desek bir nişan gösterir misiniz?” dede, üç sefer sorar, canlar “Eyvallah” derler. Dede: “Öyle ise bir nişan gösterin.” Cemde bulunan tüm canlar birbirleriyle niyazlaşırlar.

Dede: “Allah cümle cem erenlerinden razı olsun.” der. Sözü zâkirlere bırakır. Zâkir saz eşliğinde bu nefesleri okur.

Lâ fetâ illâ aliylâ seyfe illâ zülfikâr

Pirim bin kan ettim amana geldim
Bize mürvet, size affetmek düştü.
Gayet günahlıyım, sitem yol oldum
Bize mürvet, size affetmek düştü.

Allah bir Muhammed, Ali'den beri
Şah Hasan, Hüseyin doludan beri
İmam Zeynel Âbâ uludan beri
Bize mürvet, size affetmek düştü.

Muhammed Bâkır'dan, Cafer'e vardım
Mûsâ-i Kâzım, Rıza darına durdum
Kusur bende imiş, günahkâr oldum
Bize mürvet, size affetmek düştü.

Tâki'ye, Nâki'ye amana geldim
Hasan Askeri'ye tecelli kıldım
Muhammed Mehdi'den noksanım buldum
Bize mürvet, size affetmek düştü.

(Seyid Süleyman)'ım tecelli kıldım
Kudret ilminden sebatım aldım
Urgan boğazımda meydana geldim
Bize mürvet, size affetmek düştü.

“Bismillâhi destur-û ya Şah. Diyelim cemi günahlarımıza estağfurullah, estağfirullah, estağfirullahellezi lâ ilâhe illâ huvel hay-yel kaysûme ve etûbuileyh. İlâhi Rabbil alemiyn, ilâhi Râbbil alemiyn, eğer bizim elimiz-den, dilimizden, belimizden ve vesâi azalarımızdan, bu güne gelene kadar ne günah, kusur ve hata işlemiş isek, tövbe ettik pişman olduk bir daha

işlememeye gayret edeceğiz. Evvelimiz Âdem Safiullah, ahirimiz Muhammed Mustafa arasından ne kadar peygamber gelip geçmiş ise, biz onlara inandık iman getirdik. İnancımız; Amennâ veseteknâ tübti ricati illallah. Amen-tû billâhi meleyketü ve kutübü versilü bihi vel yevmil âhir-i ve kaderi’hi sırrıhi minâllâhe vel bâsû badel mevt. Diyelim hep birlikte Hakka lâ ilâhe illallah, Muhammed Resulullah, Ali’yi Veliyullah, Kâmil-i mürşit mürşidi Kâmil vasi-i Resûlullah.”

Cem ibadetlerimizin kabulü için, Allah’ı Telâ’nın görünür, görünmez kaza, belâ, afat, tufan, yangın, deprem gibi belalardan koruması için, evlatlarımızın, vatana, millete ve bizlere yararlı, kişilikli, saygılı ve faydalı olmaları için, Yüce Râbbülalemi’nin gökten hayırlı rahmetler, yerden hayırlı bereketler ihsan eylemesi için, bir daha diyelim; Hak lâ ilâhe illallah, Muhammed Resulullah, Ali’ün Veliullah, Kâmil-i Mürşit, mürşidi Kâmil vasi ya Resulullah. Türkiye Cumhuriyetinin ilelebet payidar kalması için, Ordularımızın, havada, karada, deryada daima muzaffer olması için, bize bu Cumhuriyeti bırakan, Mustafa Kemal’in ve silah arkadaşlarının ve bu vatan uğruna şehit olan tüm canlar için, bu yutan gelip geçen tüm canlar için, bize de dua yok mu Ya Rab diyen canlar için, yüce Allah günahlarını bağışlaması ve mekânlarının Cennet olması için bir daha diyelim; Hak lâ ilâhe illallah, Muhammed Resulullah, Ali’ün veliullah, Kâmil-i mürşit, mürşidi Kâmil vasi ya Resulullah.”

Lâ fetâ illâ aliylâ seyfe illâ zülfikâr

Birsin birliğine yoktur gümanım

Tövbe günahlarımıza (estağfurullah, estağfurullah, estağfurullah)

Şahım huzurunuzda çoktur günahımız

Tövbe günahlarımıza (estağfurullah, estağfurullah, estağfurullah)

İmam Hasan geldi bize yardıma

Şah Hüseyin derman eyle derdimize

Şükürler olsun Zeynel Abidin-i gördüğümüze

Tövbe günahlarımıza (estağfurullah, estağfurullah, estağfurullah)

İmam Bâkır’dır balkıyıp gelen

Hocam İmam Cafer elimiz alan

Mûsâ-yı Kâzım-a niyazlar kılan

Tövbe günahlarımıza (estağfurullah, estağfurullah, estağfurullah)

İmam Rıza'dır Horasan Pir-i
Muhammed Tâki'dir sırrımın sırrı
Ali'yel Nâki'dir İmam'lar gülü
Tövbe günahlarımıza (estağfurullah, estağfurullah, estağfurullah)

Hasan Ali Askeri'den aldım ah ile ferman
Muhammed Mehdi'dir dertlere derman
Bu yola ikrar verdim geriye durmam
Tövbe günahlarımıza (estağfurullah, estağfurullah, estağfurullah)

Benim Pir'im on iki İmam Ali'dir
Gittiğimiz evliyalar yoludur
Mürvetim var gerçeklere bellidir
Tövbe günahlarımıza (estağfurullah, estağfurullah, estağfurullah)

(Şah Hatayi)'m Hak nuruna boyandım
Gözüm açtım hem gafletten uyandım
Medet, Mürvet Şah'ım sana dayandım
Tövbe günahlarımıza (estağfurullah, estağfurullah, estağfurullah)

“Bismillah ya Şah! Nadi Aliyyen mazhare'l acaibi, tecithu av-nen leke fi'n-nevaibi, küllü hemmin ve gammin seyenceli bi-azametike ya Allah ve bi-nübuvvetike ya Muhammed ve bi-velâyetike ya Ali, ya Ali, ya Ali. Valeyha muhaveliyna, edrikni, edrikni, edrikni, ahasni, ahasni, ahasni. lâ fetâ illâ aliylâ seyfe illâ zülfikâr.”

“Tana baktım tanımız var, yıldızdan gömleğimiz var, buralarımız ne alâ, dört yanımız hisar kalâ, dört yanımız hakladık kilit vurup kilitledik, on bir evlat ile Şâhı merdan sırrı Yezdan Ali'yyel Murtazâ'ya ısmarladık. Talip de itikat, Pir de kuvvet, öz birliğine diyelim, Allah, Allah. Canlar Allah, Allah diyeler.”

Öz birliğine, Şah kuvvetine, evliya keremine Allah. alçakta, yücede yatan erenlerin, evliyaların, nebilerin, gazilerin, gözcülerin, bekçilerin, duası kabul olan kulların, gaip erenlerinin, horasan pirlерinin, urum abdallarının yüzü suyu hürmeti hakkı için Cenabı Allah dualarımızı kabul, muratlarımızı hâsil eyleye. Korkularımızdan emin, umduğumuza nail

eyleye. Dertlerimize deva, borçlarımıza eda, hastalarımıza acil şifalar ihsan eyleye. Görünür görünmez kaza, belâ, afat ve depremlerden saklıya, bekliye. Zalime zebun muhannete muhtaç eylemeye. Elimizin karasını yüzümüze çaldırmaya. Evlat acısı göstermeye. Er ve evliya gözünden nazarından düşürmeye. Komşular arasında yüzümüzü kara eylemeye. Üçlerin, beşlerin, yedilerin, on iki imamların, on dört masum-i pakların, on yedi kemer bestlerin, yirmi dört bacıların, kırkların, yetmiş iki şehidi şühedanın, yüzü suyu hürmeti hakkı için, Cenabı Allah dualarımızı kabul, muratlarımızı hâsıl eyleye. Nuru nebi Keremi Ali, pirimiz hünkâr Hacı Bektaşî Veli katarından, didarından ayırmaya. dil bizden nefes ecdadım Ali Mehmet dede'den ola. Gerçeğe hü, mümine ya Ali." Cemdeki canlar: " Allah, Allah" diyeler.

Bu duanın peşinden, zâkirler, bir düvaz okuyup, peşinden miraç lama okurlar.

Zâkir: "Hayırlı himmet pirim, la feta illa aliyla seyfe illa zülfıkar. Ali Haydar sözüne inandıramadı. Özü çürük ervaha." Der ve ardından semah ritüeli başlar.

Semaha dönen canlar dara dururlar. Pir: " Allah, Allah semahlarımız kabul, muratlarınız hâsıl ola. Dönmüş olduğunuz semahlar, kırklarda dönülen semah ola. Semaha dönen başlarınız kollarınız ayaklarınız ağrı sancı görmeye. Dil bizden nefes Ali'den ola. Gerçeğe hü." Diye semaha duran canları dualar ve ardından Semah erenleri secde niyazını yapıp iki dizleri üzerine otururlar.

Zâkir bir düvaz okur. "Destur ya Pirim."

Gelin ey gaziler yola gidelim
Ululardan ulu yol Allah, Allah
Muhammed, Ali'ye niyaz edelim
Gerçekler demine Hü Allah, Allah

Dedim Hasan, Hüseyin İmamlar Şah-ı
Zeynel Abidin'de İmamlar mahı
Muhammed Bakır'da cemalin hası
Balkıya balkıya nur Allah, Allah

Mezhebim İmam Cafer'i-Sadık
Kâzım Musa, Rıza yarama tabip
Ona nazar kıldı Muhammed Habib
Derdimin dermanın ver Allah, Allah

Şâh Tâki, Nâki'dir bu yolu açan
Hasan'ül Asker-i müşküller seçen
Muhammed Mehdi'den bir dolu içen
Pir'lerin kalbinde Şâh Allah, Allah

(Pir Mehmed)'im kendi halinde gezer
Sultan Suca dedem eylemiş nazar
Âşıklar methini okuyup yazar
Pir'immin cemali nûr Allah, Allah

Bu düvazda her imamın ismi anıldıkça, yerde oturan semah erenleri, birbirlerinin omzuna niyaz eder. Düvaz bitiminde, secdeye indikten sonra dara durup, Dede, tecellâ duasını okur, yine semaha zâkirlerin tevhitleri ile başlarlar.

TEVHİDLER

İki turnam gelir başı cigalı
Eğlen turnam eğlen Ali misin sen?
Birisi Muhammed, birisi Ali
Eğlen turnam eğlen Ali misin sen?
Yoksa Hacı Bektaş Veli misin sen?

İki turnam gelir başı yemyeşil
Biri İmam Hasan ol paki nesil
Biri İmam Hüseyin Cennet'te bir gül
Eğlen turnam eğlen Ali misin sen?
Yoksa Hacı Bektaş Veli misin sen?

İki turnam gelir rengi kırmızı
Biri İmam Zeynel sürelim yüzü
Biri İmam Bakır, edem niyazı
Eğlen turnam eğlen Ali misin sen?
Yoksa Hacı Bektaş Veli misin sen?

İki turnam gelir rengi Cafer-i
Biri İmam Kâzım ol yol rehber-i
Biri İmam Rıza Horasan Piri
Eğlen turnam eğlen Ali misin sen?
Yoksa Hacı Bektaş Veli misin sen?

İki turnam gelir rengi beyazdır
Biri Tâki, Nâki zikri niyazdır
Biri'de Asker-i merd-i Hicaz'dır
Eğlen turnam eğlen Ali misin sen?
Yoksa Hacı Bektaş Veli misin sen?

Turnalar Hicazdan sökün eyledi
Muhammed Mehdi'yi yakın eyledi
Hakikat ehlini memnun eyledi
Eğlen turnam eğlen Ali misin sen?
Yoksa Hacı Bektaş Veli misin sen?

Turnalar geldiler verdiler selam
Aldım selam'ını eyledim kelam
(İlhami)şüphesiz gördüm vesselam
Eğlen turnam eğlen Ali misin sen?
Yoksa Hacı Bektaş Veli misin sen

Semah erenleri dara durup, Dede'den duasını alırlar ve geride iki can kalır. Birisi mümin birisi Müslim, bunlar Kerbelâ veya garipler semahını icra ederler. (ZAKİR) devam eder.

Dünü günü arz umanım Kerbelâ
Varalım gaziler İmam aşkına
Serden başka sermayem yoktur elimde
Konalım gaziler İmam aşkına

İllallah Şâh, İllallah Şah, illallah

Sen Ali'msin Ali Mürşit
Güzel Şahım eyvallah
Ya Allah, lâ ilahe illallah

Dertli öter seherin bülbülleri
Mana söyler Hak ehlinin dilleri
Taze açmış Firdevs bağı gülleri
Derelim gaziler imam aşkına

İllallah Şah, illallah Şah illallah
Sen Ali'msin Ali mürşit
Güzel Şah'ım eyvallah
Ya Allah, lâ ilâhe illallah

Kapıyı açtı kırklardan birisi
Birisinden mest olmuştur yarısı
Ehlibeyt güzel Şahın korusu
Konalım gaziler İmam aşkına

İllallah Şah, illallah Şah, illallah
Sen Ali'msin, Ali mürşit
Güzel Şah'ım eyvallah
Ya Allah, lâ ilahe illallah

Rehberi talibi çiğininde getir
Eksiğini tamam eyle sen yetir
Rıza lokmasını meydana getir
Yiyelim gaziler İmam aşkına

İllallah Şah, illallah Şah, illallah
Sen Ali'msin, Ali mürşit
Güzel Şahım eyvallah
Ya Allah, lâ ilahe illallah

Eydür (Şâh Hatayi)'m dön beri beri
Cümlemiz de bir ıkrara beli deyi
Çağrışır Muhammed, Ali deyi
Duralım gaziler İmam aşkına

İllallah Şah, illallah Şah, illallah
Sen Ali'msin, Ali mürşid
Güzel Şahım eyvallah
Ya Allah, lâ ilahe illallah

Canlar dara durur, Dede: “Semahlarınız kabul, muratlarınız hâsıl ola. Kerbelâ ve garipler semah'ına kayıt eyleye. Gerçeğe hü. Mü'mine ya Ali.” Semah erenleri, secdeye iner ve tecellâ duasını da aldıktan sonra yerlerine otururlar. Carıcı, meydana carı çalıp, duasını alarak yerine oturur. Saka, elindeki su dolu kaplarla dara dururlar. Sakka iki kişiden oluşur.²

Sakiler, dedeye sakka suyunu uzatarak dua lamasını ister. Pir, sakka suyu tasını iki ile tutarak, İnnel'ebrâre yeşrebûne min ke'sin kâne mizâcühâ kâfüren.(6) Aynen yeşrebü bihâ 'ibâdul-lahi yüfeccirûnehâ tefciyren.

Alçakta yüksekte yatan erenlerin, evliyaların, velilerin, nebilerin, uyanıkların, gazilerin, gözcü ve bekçilerin, yüzü suyu hürmeti hakkı için, Kerbela'da susuz şehit olan canların, masumların hakkı için, Şehriban anamızı sır ettiğin hakkı için, Zeynep ana ve yirmi dört bacılar hakkı için, Ya Rabbel alemiyn ya Rabbel alemiyn, Kadimliğın, Kerimliğin, Ululuğun hakkı için, bu dağıtılan sakka suyunu, Cennet bahçeleri içindeki İmam Aliyyel Murtaza efendimizin dağıttığı Kevser sularından eyle. Dertlerimize derman, hastalarımıza şifa eyle. Katresi değeni Cehennem narına yakma ya Rabbim. Duası bizden, kabulü Hak Muhammed, Ali'den ola gerçeğe hü.

Duadan sonra, sakiler, taslardaki suları birbirlerine karıştırıp şu duayı okurlar.

Eüzü billâhiminel-semûul aliym.Bismillahirrahmanirra-him.Aliyeküm siyâbü sündüsin hudrûn veistebra-kun ve hullû âvire min fiddatin, ve sekâhüm rabbihüm şerâben tahûren.

² Sakka suyunun cemlerde çok önemi vardır. İmam Hüseyin efendimizin kırklar ceminde saki olup tüm canlara su dağıtmasına karşı, kendisinin Kerbela'da yetmiş iki can ile birlikte susuz şehit oluşunu anlayabilmek, hissedebilmek ve şehitler için bir damla olsun gözyaşı dökülebilmek, o akan gözyaşlarının yarın huzuru mahşerde cehennem ateşini söndüreceğine ve de gönlümüzde ne kadar kir pas kötü düşünce var ise artacağına inanılmaktadır. Canların üstüne düşen bir damla sakka suyunun tüm tasa, dert, belâ, endişe, korku ve kederleri silip süpüreceğine; yere düşen ve havaya serpiyen suyun ise, gökten hayırlı rahmetler, yerden bol bereket olacağına inanılır. Her damla suyun hastalara şifa, dertlere de deva olduğuna inanılır.

Hü Selamullah ya Aliyyel Murtazâ,Hü selamullah ya Hasan-ı Müştübâ,Hü selamullah
ya Hüseyin-i Kerbelâ.

Lütfüne muhtacız eyle ihsan her dem, ya Hüseyin
Derdimizin dermanı senden, eyle derman ya Hüseyin
Gayriye muhtaç kılma âşikanı elaman-ı eleman
Sen medet kıl bizlere, her vakit ve her an ya Hüseyin

Sad-hezaren lanet olsun ol güruh-ı delâle
Sen şah-ı şehit ettiler, anlara ad-şan ya Hüseyin
İsmi pâkin aşkına zikr edeni koyma zumette hergiz
Ber murat et dide-i giryan ile ağlayanı ya Hüseyin

İsmi pâkin için bir kadeh su aldım ele
Aşkınla içenlere kıl âb-ı hayat ya Hüseyin
Sadığı sak, Selman-ı pâk, Ahmed-i Muhtar, Haydar-ı Kerrar
Ruhu İmam Kerbelâ'yı deşti, bir yudum su, su diye

Dil reşneda ser verenler aşkına, gözüm yaşı
Sebil ettim, derim Ali sakka İmam Hasan şah Hüseyin
Derim Ali sakka imam Hasan şah Hüseyin
Derim Ali sakka İmam Hasan Şah Hüseyin

Hü mey olsun içenlere, rahmet göçenlere, derim Ali sakka İmam Hasan Şah Hüseyin
Geçmişiz biz canı baştan erenler aşkına. Can gözü dem be dem Hakkı görenler aşkına.
Kerbelâ'da deşti gamından sevenler aşkına. Gözüm yaşın sebil ettim Şah-ı şehidân aşkına,
diye diye sakiler suyu canlara birer yudum dağıtırlarken zâkir bir mersiye okur.

MERSİYE

Kudretül aynı Resulullahı Şah-ı servere

Gavmi tuğyan gasti katli çun olup, cem-i bir yere

Nasıl layık gördünüz, ol cismi pâki hançere
Hürmetiniz böyle miydi? Hazreti Peygambere
Hem ciğer pareyi, Zöhre-i nuru çeşm-i Haydare

Vacip iken Hazreti İmama, beyat et ey lain
Kast-i kıldın ahirin ney zadetin
Fitneyi şekavet oldunuz, hepiniz haini bilin
Hürmetiniz böyle miydi? Hazret-i Peygambere
Hem ciğer pareyi, Zöhre-i nuru çeşm-i Haydare

Katli evlad-ı Resulün hakkında, ettiniz gülüğ
Vermediniz Sabi-i masumlara bir katre su
Biz Muhammed ümmetiyiz dersiniz ey garraru
Hürmetiniz böyle miydi? Hazret-i Peygambere
Hem ciğer pare-i Zöhreyi nuru çeşm-i Haydare

Hangi mezhepte vardır katli evlad-ı Resul
Hangi kanunu adalette görülmüştür bu usul
Hakka biat etmeyip, ne Hakkı ettiniz kabul
Hürmetiniz böyle miydi Hazret-i Peygambere
Hem ciğer pare-i Zöhreyi nuru çeşm-i Haydâre

Şeyhi ceyhunu fıratı zapta almak, Hakk revamıdır?
Ehli beyt-i teşnelek koymak, Hakk rızasıdır o gün?
Böyle bir emri kâbihden, Hakk revamıdır o gün?
Hürmetiniz böyle miydi Hazreti Peygambere
Hem ciğer pare-i-Zöhre-i nuru çeşm-i Haydare

Sürdünüz esbidi fesadı Kerbelâ meydanına
Kurdunuz şadırvanları, şaduman için yanına
Şimir melun çekti, tığı şimşiri Hüseyin'in gerdanına
Hürmetiniz böyle miydi Hazreti Peygambere
Hem ciğer pare-i-Zöhre-i nuru çeşm-i Haydare

Hanedan-ı ehli beyt-i alıp şama gittiniz
Kalbi mahsun, çeşmi perhun, cümlesini incittiniz
Yetmiş iki milletin etmediğin ettiniz
Hürmetiniz böyle miydi Hazret-i Peygambere
Hem ciğer pare-i-Zöhre-i nuru çeşmi Haydare

Ey vefasız gavmi, binâyı şehri viran ettiniz
Kerbelâ sahrasını, zulm ile alkan ettiniz
Ya niçin sabretsin (Abdul Aziz) dünyayı viran ettiniz
Hürmetiniz böyle miydi Hazreti Peygambere
Hem ciğer pare-i-Zöhre-i nuru çeşm-i Haydare

Saki cem erenlerine, birer yudum suyu sunduktan sonra meydana gelip, birbirlerine de birer yudum su içirdikten sonra, şu ayet ve düvâzdehi okur.

Bismillâh ya Şâh. Nünezzilü minelkur'âni mâhhüve şifâün ve kâne rahmetün lilmü'miniyne ve lâyeziydüzzâlimiyne illâ hasâren.

Ya ilâhi ver muradımız, Muhammed Mustafa'nın aşkına
Saki-i Kevser İmâm Aliyyel Murtazâ'nın aşkına
Bize gösterme azabın acısını elamanı elaman
Şâh Hasan, Şâh Hüseyin-i Kerbelâ'nın aşkına

Defteri isyanımız yırt dest-i afınla Mürvet el âman
İmâm-ı Zeynel Âbâ, Bâkır-ı Rüttüca'nın aşkına
Çaresiz koyma Darende, lütfine mazhar et
Cafer-i-Saddık, Mûsâ Kâzım, Rıza'nın aşkına

Nefsimize mâlik kılma, zümre-i Naci'den et
Şâh Tâki, be Nâki pür sefâ'nın aşkına
Ya ilâhi (Cemâl)ini mahrum etme eyle şâd
Asker-i, Mehdi-i Sâhip zâmanın aşkına

Gözüm yaşın sebil ettim, derim Ali sakka İmam Hasan Şâh Hüseyin. Derim Ali sakka İmam Hasan Şah Hüseyin. Derim Ali Sakka İmam Hasan Şah Hüseyin. Sel sebil ya Hüseyin,

derim Ali sakka İmam Hasan Şah Hüseyin, katresi değeni Cehennem narına yakma, ya Hüseyin.(Diyerek sol eline aldığı tasta, sağ eliyle tarlaya tohum saçar gibi, canların üzerlerine saçar) Canlar da Allah, Allah diyerek, avuçlarını serpiyen suya açarlar. Vazifesi bitince, Sakka meydana gelerek, eli ile kalan sudan bir miktar hava'ya bir miktarda yere saçararak, Allah gökten hayırlı rahmetler, yerden de hayırlı bereketler ihsan eyleye deyip, dara durur.

Allah, Allah detur-i ya Şah

Nurdan kadeh elinde

Saki'dir Kevser gölünde

Şah Hüseyin kavlinde

Ey şems-i gam yeme

Şükürler olsun bu deme

Salâvat-i elden koyma

Ver Muhammed Mustafa ve Ehli beytine salâvat.(Canlar hep bir ağızdan salâvat vereler.)

Euzû billâhiminel semûl âlim, Bismillahirrahmanirrahim.

Vekûlül hamdülillahilleziyn-e lemyetteyiz şerikül fil mülk, münezzilîhi kebbûrihi tekbirâ.

Allah-u ekber, Allah-u ekber, lâ ilahe illallahu vallahû ekber. Allahu ekber, velilâhil hâmd.(3)sefer tekrar olunur.

Esselâtu vesselâm aleyk, aleyke ya resulallah, Esselâtu vesse-lam-u aleyk, aleyke ya Habiballah. Esselâtu vesselâm aleyke ya seyidin-evveliyne vel ahirin ve alâ alihim ve ehli beytim Ali, Hasan, Hüseyin, Zeynel, Bakır, Cafer, Kâzım, Rıza, Tâki, Nâki, Asker-i, Mehdi-inin ve sevenlerin gül cemaline salavat.

Canlar salâvat getireler.

Dede: Allahumme salli alâ seyyidina Muhammed'in ve alâ Ali Muhammed. Allah, Allah, hayırlı hizmetleriniz kabul, muratlarınız hasıl ola. Hakk Teâlâ dertlerimize derman, hastalıklarımıza şifa eyleye. Katresi değeni Cehennem ateşine uğratmaya. Yüce Rabbil alemiyn, gökten hayırlı rahmetler, yerden hayırlı bereketler ihsan eyleye. Dört ırmağın başında saki-i Kevser olan İmam Ali efendimizin elinden âb-ı Kevser suyunu içmeyi cümlemize nasip eyleye. Dil bizden, nefes zamanın imamından ola Gerçeğe Hü. Mü'mine ya Ali.

Dede'nin sakilere duası bitince, tüm ayin-i cem görevlileri, ellerindeki hizmet aletleriyle dara dururlar. Kadıncık Ana (Fatuma) da, elinde bir tabak içerisine koymuş olduğu kurban lokması ile darda hazır bulunur.

Zâkir: Biz erenler tellâlıyız çağırışınız sebbe seb, Pirimiz kırklar içinde İmam Cafer, Abdulsemed. Er cemali Muhammed Pir kemali Ali. Allah'ı bir bilelim. Verelim Muhammed Mustafa ve Ehlibeyti'ne salâvat. Canlar, salâvat getirirler.

Dede: Allahumme salli alâ seyyidina Muhammed ve alâ Ali, Muhammed. Allah, Allah, hayırlı hizmetleriniz kabul ola. Muratlarınız hâsıl ola. Nuru Nebi, Keremi Ali, Pirimiz ustazımız Hünkâr Hacı Bektaş'ı Veli katarından, didarından, kemalinden, cemalinden ayırmaya. Gözcü, Karaca Ahmed'in, İmam Hasan, Şah Hüseyin'in himmet ve hidayetleri üzerlerinize ola. Carınız Hak, kalbiniz pâk, imanınız kuvvetli ola. Seyyid-i Ferrâş şefaatiniz ola. Yunmalarınız gönülden ola, abdestleriniz kadim ola. Seyyid-i Selman-ı Pâk'ın himmet ve hidayetleri üzerinize ola. Çerağlarımız ruşen ola. Devri Âdem'den beri kıyamete kadar yana yakıla sönme. Cabir-i Ensar'ın, İmam Zeynel Âbidin'in, himmet ve hidayetleri üzerinize ola. Diliniz bülbül, kalbiniz gevher, hocanız İmam Cafer, Abdul Samed'in ve hizmet ettiğiniz yedi gerçeklerin himmetleri hidayetleri üzerlerinize ola. Cebrail Aleyyisselam'ın himmetleri üzerlerinize ola. Kurban sahiplerinin kurbanları kabul ola, tüyü sayısınca hayır hasenat yazıla. Dünyada kurban, ahrette Burak ola. Halil İbrahim peygamberin himmetleri üzerinize ola. Çomçunuz dolu, yardımcınız Hak, Muhammed, Ali ola. Fatuma ve Kadıncık anamızın şefaati üzerinize ola. Semaha dönen başlarınız ağır sancı görmeye. Kırkların himmet, hidayetleri üzerlerinize ola. Dağıtılan sakka suları, dertlerimize deva, gönüllerimize ışık ola. Saki-i Kevser olan İmam Ali, İmam Hasan, İmam Hüseyin efendilerimizin şefaati üzerinize ola. Dil bizden, kabulü Hak'tan, şefaati ceddin Ali Mehmet Dede'den ola. Gerçekler demine hü. Mü'mine ya Ali.

Tüm canlar, Dede'nin duasına Allah, Allah diyerek katılırlar. Canlar tecellaya inip dualarını aldıktan sonra yerlerine otururlar.

Kamber, bir tepsi üzerine bir parça ekmek koyarak dara durur ve “Destur Pirim. Allah, Allah diyelim, kadim Allah diyelim. Geldi Ali sofrası, içinde erenler lokması, destur ya şah diyelim. Hak versin biz de yiyelim. Himmet Pir'imden.” der.

Dede: “Allah, Allah, sofranız kucağınızdan, evlâdınız ocağınızdan, bereketiniz ambarınız ve bucağınızdan eksik olmasın. Taşsın dökülmesin, artsın eksilmesin. Hızır Nebi hanelerinizden eksik olmasın. Dil bizden, nefes Ali'den ola. Gerçeğe Hü.”

Kamber, duayı aldıktan sora sofralar serilip, erenler lokmaları yenir ve dede, sofranın toplanma zamanı gelince, eline bir parça lokma alarak “Eyvallah erenler. Bu lokma da

erenlerin, evliyaların, Nebilerin, Velilerin, Aşıkların, Sadıkların, uyanıkların, gözcülerin, bekçilerin, gazilerin olsun. Bu yoldan gelip geçenlerin olsun. Bu lokma da Tarikat Pirlerinin, Gaziyan-ı ahiyan-ı Urum Abdallarının, Âşıklarının, Pirlerinin olsun. Bu lokma da, umanların, küsenlerin ola, bu lokmadan kanmış olalar. Dil bizden, nefes Hünkâr'dan ola. Cümleniz kurban sahibinden kana.” diyerek kurban sahibine verir ve ya orada bulunan bir can, Dede'nin elinden o lokmayı kapıp alır. Canlar sofradan tutar ve Dede, sofrada duasını yapar.

“Allah, Allah, elhamdülillah, nimete şükrüllah, Nimeti celil, bereketi Halil, şefaati resul, inayeti Ali, keremi Veli, bu gide ganisi gele, er Hak bereketini vere, yiyele helâl, yedirelere delil ola, tüyünce hayırlar yazıla, yiyip yedireni, pişirip kotararı, meydana getireni Hak saklaya Hızır bekleye, yoldaşı ola. Dil bizden, nefes zamanın imamından ola. Gerçeğe hü.”

Dualar bittikten sonra cem sona ermiş olur. Sofralar toplanıp Dede, yatan oturan duası yapar.

“Allah, Allah, akşamlarımız hayrola, hayır kapılarınız açık ola, yatanların oturanların, Hak işlerini rast getire, sağ yatan selamet kalka, her sırrını burada koyup gidenlerin demi devranı yürüye, Allah tekrar tekrar kavuşturmak nasip eyleye, Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal ve silah arkadaşlarının ve vatan için şehit olmuş tüm canların ruhlarını şad, mekânlarını Cennet eyleye. Yüce Rabbimiz, Türkiye cumhuriyetini ilelebet payidar eyleye. Askerlerimizi her zaman her yerde muzaffer eyleye. Dil bizden, nefes Hünkâr-ı evliyadan ola. Gerçeğe hü. Mü'mine ya Ali.”

Burada cem ibadeti sona ermiş olur. Gidenler gider, gitmeyenler ise yeniden bir dem sofrası kurarak Balım Sultan sohbetleri yaparlar. Bu genelde kış günlerinde olur. Tabii ki bu sohbetler, cem birlik cemi ise olur. Yoksa görgü cemi ise, cem erenleri evlerine dağılır, geride görgüden, pençeden geçecek canlar ile rehber kalır.

KAYNAKÇA

ULUSOY, A. Celalettin, (1986). *Hünkâr Hacı Bektaş Veli ve Alevî-Bektaşî Yolu*, Ankara: Akademi Matbaası.

UYSAL, Hasan: 1969 yılında Çorum'un Dodurga İlçesi'nin Mehmet Dede Tekke Köyünde dünyaya geldi: İlkokul mezunu

ZORLU, Cuma: 1933 yılında Çorum'un Atçalı Köyünde dünyaya geldi: İlkokul mezunu.

.

.